

Станіслав ПУЛЬТЕР

НЕДОСПІВАНА ПІСНЯ

(пам'яті поета-педагога Валерія Лісовського)

Його запам'ятав як студента, педагога і поета. Валерій Володимирович любив школу, дітей і художнє слово. Народився він у мальовничому селі Литвинівці Народицького району в селянській родині. Згодом це село було обпалене вогнем Чорнобильської трагедії. Після закінчення Базарської десятирічки, навчався на філфаку Житомирського педінституту. Вчителював двадцять п'ять років у школах Ємільчинського і Малинського районів. Перші вірші опублікував у місцевій і республіканській пресі, в поетичній антології педагогів України (Київ, „Молодь”, 1996 р.). Пригадую перші вірші Валерія прочитав на сторінках методичного часопису „Українська мова і література в школі” (1987, № 11) під рубрикою „Творчість наших читачів”. Це „Балада про рушники” і „Тяжіння”. В останньому прозвучали такі афористичні слова:

Увись тяжіють крила соколіні,
До неба голубого – журавлі,
До серця – серце в скрутній самотині,
До гавані із плавань – кораблі.
До сонця розкривається цвітіння,
До світла – зело тягнеться в імлі.
Та найсильніше із усіх тяжіння,
Найдужче все ж – до матері-землі.

Педагогічні сходинок Валерія Володимировича починались 1974 року з Бастово-Руднянської восьмирічки на Ємільчинщині, де він викладав рідну мову і літературу. Це було по сусідству за п'ять кілометрів від залізничної станції Яблунець. Там я учителював на посаді завуча середньої школи, очолював методичне об'єднання словесників району.

Та перше моє знайомство з Валерієм відбулося ще десь на початку 70-х років, коли я на запрошення кафедри української літератури Житомирського педінституту раз на тиждень наїздив до студентів-філологів для викладання курсу методики літератури та здійснював методичне керівництво педпрактикою. Ось там і запримітив скромного та сором'язливого хлопчину, виходця із польської глибинки, який на екзамені захоплено розповідав про вивчення лірики в старших класах, цитував напам'ять кілька уривків із інтимних поезій Володимира Сосюри. На філфаку завжди мало навчалось хлопців у групах, а тому відповідь студента Валерія мені чомусь запам'яталася... А потім учительські будні

Валерія в сусідській школі, короткі зустрічі на курсах перепідготовки вчителів-словесників в обласному інституті удосконалення вчителів (так він тоді називався), де я, вже викладач педінституту, виступав перед курсантами з методичними лекціями-оглядами новин української літератури.

Збігали роки. Закінчив філфак і син Валерія Богдан, що набув звання вчителя української мови і літератури. Вчительом на Малинщині, активний діяч „Просвіти”. Будучи тривалий час деканом філологічного факультету, я часто спілкувався з сином, цікавився творчими набутками батька на освітянській і поетичній нивах. І був вкрай засмучений, коли дізнався від нього, що Валерій Володимирович відійшов у вічність ще на зламі століття...

Та пам'ять про талановитого педагога і поета залишилась у серцях його вихованців, друзів, у тих трьох поетичних збірках, які були видані в рідному йому Малині ще за життя – „Сон-трава” (1995 р.), „Щедрує осінь” (1999 р.) і „Заметіль кохання” (2001 р.).

...Гортаю першу сторінку книги „Сон-трава” і розумію життєдайну силу його поезії, висловлену у таких рядках:

Я вірю в ніжність лебедину

І в землю, на якій стою.

Я вірю в рідну Україну

Єдину сонячну свою!

Все це насправді в автора цих рядків і є органічним, коли він славить великого Кобзаря („На Тарасовій горі”); сповідує любов до рідного містечка Малина („Пісня про Малин”), складає хвалу дідові Якиму, по смерті якого „і молоток за ним тужив, і вила, і граблі” („Пам'ять”); згадує тітку Василю, що витратила чоловіка і сина на війні („Балада про рушники”), дядька Петра, який „загубив руку в бою” („Руки”), про безіменного партизана, могила якого під старою сосною („Сосна”) та ін.

Більшість віршів поета присвячені сучасному повсякденню, дорогим землякам, всій тій неопалимій купині, з якою він нерозлучний – „Стомився день”, „Про щастя”, „Я приїхав”. Особливе місце у збірці займають пейзажні замальовки. Читаєш їх і ніби окунувся у весняне цвітіння вербових котиків („Весняне”), у день, що напився березового соку („Весняний день”), прилучився до кола беріз, коси яких розчісує вітер („Лунко на річці”); замилюєшся лісовою галявиною, що „грибами пахне” („Після дощу”); живеш в очікуванні вересневої пори, що „до школи кличе” („Кличе вересень”) тощо.

Свої враження від краси чарівних квітів автор передає у віршах „Конвалія”, „Незабудка”, „Хризантеми”. Схвильованість почуттів до коханої передана у крилатих порівняннях:

В березневих снігах сон-траву відшукаю

І в цей сонячний день подарую тобі
(„Ще берізка стоїть у снігу по коліна”);
Я любистком тебе називаю
Замість просто сказати: люблю!
(„Любисток”)

Валерій Лісовський полюбляв вірші-медитації, коли говорив про невмирущість пісні („Балада про пісню”), про потаємний дух рідної хати („Балада про поліську хату”), осуджував ницість людини, що зрубала красуню-ялинку біля пам’ятного обеліска воїнам („Підлість”), хвалив поета-сівача, вірші якого „сходять навесні добротним урожаєм” для нових поколінь („Хліб і слово”).

Не був би поет педагогом, коли б не згадав про своє дитинство („Колискова”, „Зустрічаю дитинство”, „В тихий вересень”). Хіба забудеш рядки з вірша „Кораблик”:

Утім звичайним клаптику паперу
Чиєсь дитинство в далеч попливло.

Є в збірці цикл інтимної лірики – це вірші „Живу”, „Ти любила пісню”, „Побудьте неземною”, „Спи кохана”, „Про щастя”, „Зустріч”, „Не забуду”. В них йдеться про нерозділене кохання, бажання у вечірню пору „прогулятися пішки на Чумацькому шляху”, незабутній спогад про „плаття коханої у синій горошок”. Іноді авторське обрамлення вірша набирає філософського звучання, коли поет говорить про плинність людських почуттів у його сучасників:

В наш час немає в тому дива,
Що ми зустрілись, розійшлись...
В наш час вже немає в тому дива:
Чи полюбив, чи розлюбив.

Багата художня палітра віршів цієї збірки. Зустрічаємо цілий каскад вдалих метафоричних епітетів і порівнянь. Ось „сонний місяць приліг”, „вечір зорі розсипав”, „пахнуть сонцем твої вуста”, „ніжних рук твоїх колоски”, „тихі зорі падали в Іршу”, „лисицею осінь кралася”, „личко посмішкою завітчане”, „сіла осінь на порозі батьківської хати” і т.д.

Про жанрове розмаїття лірики поета свідчить його прагнення освоїти багатовимірний т. зв. білий вірш (верлібр). Ось лапідорка корбинка літнього міста після дощу:

Полегшено
Зітхнуло місто.
Змиває дощ з асфальту
Літню спеку.
Під різнобарв’ям
Парасольок
Люди схожі

На гриби.

Друга збірка „Щедрує осінь” тематично нагадує попередню. Та відчувається зростання поетичної пластики вірша. Це виражене у розширенні соціальної проблематики поезій, в удосконаленні художнього прийомів автора. Добираючи слово до слова, поет змальовує події так, ніби читач стає співучасником у зображуваних подіях. Якщо в окремих віршах першої книжки зустрічаємо загальні моралізаторські сентенції, клятву вірності рідній землі і трудівникам села, то в новій збірці патріотична ідея носить яскраво виражений національний характер. Любов до „малої землі” переростає у бажання розбудувати нову велику українську державу. Автор просить у „Молитві”:

Не знати горя й небезпеки –
Дай, Боже, волею своєю,
Щоб не було в житті генсеків
Та соловківських колізей.

У поета болить серце за сплюндрований Чорнобильським атомним смерчем Поліський край, осуджує тоталітарний комуністичний режим за болі і страждання своїх земляків („Перехрестя”, „Моє село”, „Кличе поле”):

Мирним атомом зрадницькі спалені,
Не з якихось далеких світів –
Ми з Базару, Народичів, Малина,
Ми з Головок, Липлян, Скуратів...
Це із Зони жорстокого контролю ми –
Є на карті країна така...”

(„Ми”)

Його ліричний герой прагне заглянути у майбутнє, ностальгує за дорогими серцю людьми. Наскрізним у багатьох віршах звучить оптимістичний мотив:

Живу бажанням висоти
Кохання чистого, земного
Бажанням істину знайти
В житті пізнати себе самого.
(„Живу бажанням висоти”)

Подібного ж звучання вірші „Випускникам”, „Малюють діти”, „Я неодмінно в Малин повернусь”, „Я приїду”, „Бережіть матерів”.

Захоплення у читача викликають знову поезії інтимного характеру:

Щедрує пізня осінь над Іршею,
І журавлі над Малином летять.
Кохатимемо серцем і душею,
Неначе нам по двадцять п’ять.
(„Щедрує осінь”)

Сповнена щирістю ліричних почуттів вірш-мініатюра „Волошки в житті”, яка набирає пісенного звучання:

Волошки сині, ромашки білі –
Жити без тебе немає сили,
Вибач за все, що було між нами –
Не йди, кохана, за нього заміж.

Вражає уміння поета доречно вплести в тканину вірша значущий діалог. Ось строфа із поезії „Зустріч”:

В очах – небесна каламуть...
- О скільки літ! Це ж ти, Світлано?
- Так маму, дядечку, зовуть,
А я – дочка її, Оксана...

Про зростання художньої майстерності автора свідчать хоча б такі поетичні знахідки: „розвеснене поле” („Жага землі”), „ранок насіює роси” („Пісні солдата”), „притулився літній вечір в кронах яворів” („Танок дощу”), „сніг лежить стогами вати” („Лютий”), „я писав твій портрет акварелями осені” („Почекай”), „відімкнули двері осені журавлині ключі” („Запитаємо в осені”), „згасає смуток бабиного літа” („Яке глибоке небо восени...”), „буяє навкруг снігограй” („Я прийду”) та ін.

Третя збірка – „Заметіль кохання” – виключно пісенна. Ще за життя поета починаючий композитор-педагог Леонід Римарук поклав на музику двадцять два його вірші. До кожної пісні долучено ноти для співу. Ця співдружність мала бути продовжена обома митцями. Очікувався вихід четвертої книги також пісенного гатунку. Та неблаганна смерть поета порушила всі плани...

Поетичний і пісенний доробок поета і педагога – цілісний і гармонійний. Вічна і світла пам’ять Валерію Лісовському, який опоетизував наше Полісся, його трудівників. Адже своїм учительським і педагогічним словом Валерій Лісовський залишився незабутнім, бо сів розумне і вічне для нащадків.